

NEWSLETTER AK HJF -4/2016

Obsah:

Resumé článků v českém i anglickém jazyce	2
Lucie Turková: Úvod	3
Tomáš Kamenický: K některým problémovým výkladům zásady koncentrace	3 - 6
Martin Taimr: Zákon o prokazování původu majetku	6 - 9
Andrea Vejběrová: Novela zákona o trestní odpovědnosti právnických osob	9 - 12

PRAHA
Sokolovská 49
186 00 Praha 8

+420 225 000 400
+420 225 000 444
recepcepha@hjf.cz

HRADEC KRÁLOVÉ
Resslova 1253/17a
500 02 Hradec Králové

+420 495 534 081
+420 493 814 911
recepcehk@hjf.cz

Resumé :

Vážení klienti,

První článek se zabývá zásadou koncentrace řízení v rámci civilního procesu. Zaměřuje se zejména na tři aktuální výkladové problémy zásady koncentrace, jak je tato upravena v ustanovení § 118b odst. 1 až 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve vztahu k poučovací povinnosti soudu, dle ustanovení § 118a téhož zákona. Uvedenými problémy se zabývá aktuální judikatura, kterou autor podrobuje kritickému zkoumání a s jejími závěry polemizuje.

Další článek se věnuje problematice nového zákona č. 321/2016 Sb., o prokazování původu majetku. Nová právní úprava upravuje zejména povinnost daňového poplatníka prokazovat původ svých příjmů, bude-li o to správcem daně požádán, což pro něj bude znamenat nemalou zátěž spojenou se značnými riziky v případě neunesení důkazního břemene ohledně původu příjmů, které jako rizikové označí daňový správce. Novým institutem je i prohlášení o majetku. V rámci své úlohy zjišťovat případné nesrovnalosti mezi deklarovanými příjmy a majetkem, může správce daně vyzvat poplatníka k podání prohlášení o majetku, jehož neposkytnutí (úmyslné zkreslení) bude kvalifikováno jako trestný čin porušení povinnosti učinit pravdivé prohlášení o majetku.

Poslední článek je věnován novele zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. Autor v něm poukazuje především na rozšíření okruhu trestných činů, a tedy ke zvětšení prostoru pro možné trestní stíhání právnických osob. Autor dále hodnotí, zda-li je provedené rozšíření kriminalizace právnických osob dostačujícím nástrojem pro efektivní boj proti trestné činnosti páchané právnickými osobami.

Dear clients,

The first article deals with the principle of concentration (see section 118b (1) - (3) of the Act No. 99/1963 Coll., on Civil Proceedings) as recognized within the Czech civil procedure. It focuses on the three main interpretation ambiguities of the principle of concentration in relation to the judicial notice towards the participants (see section 118a of the Civil Proceedings Act). The author analyzes the case law dealing with the above mentioned interpretation ambiguities and argues with its findings and conclusions.

The second article focuses on the Act No. 321/2016 Coll., on proving the origin (source) of the income and assets. The new statute regulates the obligation of the taxpayer to prove the origin of its income and assets when requested by the tax authority. A significant burden shall lie upon the taxpayer because there are financial risks in case the burden of proof regarding the origin of the income is not bear. The new act introduces also the declaration regarding the income and assets. As one the main aims of the tax authorities is to identify any discrepancies between the declared income and assets of the taxpayers and reality, the tax authority may ask the taxpayer to submit a declaration mentioned above. It is considered a criminal offence not to submit the declaration if requested by the tax authority or to submit distorted or false declaration.

The last article deals with the amendment of an act on criminal liability of legal persons. The author focuses on the extension of the criminal liability which shall enable the state authorities to prosecute the legal entities more effectively and it tries to evaluate whether such extension is sufficient when fighting against the legal person`s criminal activity.

Vážení klienti, vážení obchodní partneři,

započal nám rok 2017 a my bychom Vás tímto chtěli přivítat na stránkách našeho pravidelného newsletteru, který Vám přinášíme již 10 let.

Nový rok je vždy ve znamení předsevzetí a plánování. Ani u nás ve společnosti tomu není jinak. Vytváříme, ať již krátkodobé plány, či dlouhodobé strategie, připravujeme se na složité právní kauzy, nastavujeme nové procesy. Jako stále trvající předsevzetí, si ukládáme, dále dobře pečovat o Vás, naše klienty, vyhrávat soudní spory a poskytovat co možná nejlepší právní servis. Pevně věříme, že se nám v tomto ohledu, bude dařit minimálně stejně tak dobře, jako tomu bylo v roce uplynulém.

V minulém roce naše společnost oslavila krásných 26 let fungování na českém trhu. HJF je tedy mladá dáma, která si již ve svých letech vytříbila vkus, dokáže se jasně rozhodnout, dělá odvážné kroky a zároveň je ve věku, kdy se poučila ze svých chyb z minulosti. HJF je ve věku, kdy se drží tradičních hodnot, je stále dost mladá, silná, nechybí jí odvaha, ale již si něco prožila a místo výpravy do vod neznámých, se drží svých jasných jistot a zásad.

Rok 2016 byl pro HJF rokem úspěšným. Úspěchy sklízela jak v ekonomické rovině, tak na poli klientském, kde jsme zaznamenali několik zásadních vyhraných soudních sporů. Zároveň HJF byla oceněna i na poli odborném, a to v soutěži Právnická firma roku, kde jsme zvítězili v kategorii Regionální právnická firma roku 2016 a byli jsme rovněž úspěšní v sekci velmi doporučovaná kancelář, a to jak v oblasti trestního práva, tak v oblasti řešení sporů a arbitráží. Nutno podotknout, že velkou měrou se

na našem úspěchu podílíte právě Vy, naši klienti. Zároveň HJF nechyběla odvaha a rozhodla se zakoupit nové prostory v Hradci Králové na Malém náměstí, kam se bude pravděpodobně v březnu 2017 stěhovat. To vše je pro nás důkazem, že je důvod, abychom byli právem na tuto mladou dámu pyšní.

Pokud jde o interní prostředí, tak ani na tomto poli HJF nezháhala. Nasadili jsme nový program na ukládání našich dokumentů, nastavovali nové interní procesy, počítali jsme, plánovali jsme a stihli jsme rovněž dvě teambuildingové akce a přivítali v našem týmu nové kolegyně a kolegy.

Na závěr mi dovoluje poděkovat Vám, našim klientům. Děkujeme za přízeň, za čas, který s námi trávíte a za inspiraci, kterou nám mnohdy dáváte. Díky Vám si můžeme říci, že uplynulý rok byl pro nás rokem dobrým. V neposlední řadě bych ráda poděkovala týmu advokátní kanceláře, který se značnou měrou podílí na úspěchu celé kanceláře. Rovněž děkujeme za náměty a připomínky k našemu newsletteru, které pro nás představují zdroj inspirace.

Do nového roku bych Vám ráda popřála hodně úspěchů, síly a mnoho odvážných kroků.

Bc. Lucie Turková, výkonná ředitelka
turkova@hjfcz

K NĚKTERÝM PROBLÉMOVÝM VÝKLADŮM ZÁSADY KONCENTRACE

I naproti klíčovému významu ustanovení § 118b odst. 1 o. s. ř. o koncentraci civilního soudního řízení, soudní praxe je ve výkladu tohoto ustanovení značně nejednotná, přičemž některá řešení dílčích právních problémů souvisejících s koncentrací

odvolacími soudy trpí, podle mého názoru (i ústavněprávními) deficity a vyvolávají značné pochybnosti o jejich správnosti. Řada problémů s uplatněním zásady koncentrace souvisí s její nedostatečnou provázaností s dalšími procesními instituty. V tomto článku se zaměřím toliko na tři aktuální výkladové problémy zásady koncentrace ve vztahu k poučovací povinnosti podle § 118a o. s. ř.

V civilním soudním řízení mohou účastníci uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání jen do skončení přípravného jednání, a pokud nebyla provedena příprava, tak do konce prvního jednání, popřípadě do uplynutí lhůty, která byla účastníkům poskytnuta k doplnění tvrzení o skutečnostech významných pro věc, k podání návrhů na provedení důkazů nebo ke splnění dalších procesních povinností (§ 118b odst. 1 o. s. ř. věta první a druhá). Výjimku z tohoto režimu stanovuje poslední třetí věta § 118b odst. 1 o. s. ř., podle níž k později uvedeným skutečnostem a označeným důkazům smí soud přihlídnout, jen jde-li o skutečnosti nebo důkazy, jimiž má být zpochybněna věrohodnost provedených důkazních prostředků, které nastaly po přípravném, a nebylo-li provedeno, po prvním jednání, nebo které účastník nemohl bez své viny včas uvést, jakož i ke skutečnostem nebo důkazům, které účastníci uvedli poté, co byl některý z nich vyzván k doplnění rozhodujících skutečností podle § 118a odst. 1 až 3.

Ustanovení § 118a o. s. ř. ukládá soudu povinnost poučit účastníka o tom, že nevylicil všechny rozhodné skutečnosti, nebo že je uvedl neúplně (odst. 1), nenavrhl důkazy potřebné k prokázání všech svých sporných tvrzení (odst. 3), že posuzuje věc po právní stránce jinak, než účastník, je-li zároveň nutné, aby účastník v návaznosti na to doplnil svá skutková tvrzení a důkazní návrhy (odst. 2). V tomto případě soud vyzve účastníka, aby chybějící tvrzení a důkazní

návrhy doplnil. Součástí poučení je upozornění, podle něhož nevyhoví-li účastník výzvě, vystaví se nebezpečí neúspěchu ve sporu.

V praxi se lze setkat s názory, podle nichž 1) soud je oprávněn a povinen přihlídnout k těm skutkovým tvrzením a důkazním návrhům, které účastník uvedl po zmeškání lhůty k jejich doplnění podle § 118b odst. 1 o. s. ř., 2) lze lhůtu k doplnění skutkových tvrzení a důkazních návrhů o rozhodných skutečnostech, k nimž už jedno poučení poskytnuto bylo, poskytovat opakovaně, 3) působí poučení účastníka soudem prolomení zákonné koncentrace řízení i tehdy, nemělo-li být, toto poučení vůbec poskytnuto z důvodu nesprávných skutkových zjištění, nesprávného právního posouzení nebo nesprávného procesního postupu poučujícím soudem.

Podle názoru Městského soudu v Praze vyjádřeného v rozsudku ze dne ze 4. 5. 2016, sp. zn. 23 Co 57/2016: „*v případě poskytnutí výzvy podle ust. § 118a odst. 1 až 3 o. s. ř., a to bez ohledu na to, zda byly splněny podmínky pro takový postup soudu, je podle úpravy obsažené v ust. § 118b odst. 1 věta třetí o. s. ř. prolomena (z objektivního hlediska) koncentrace řízení ze zákona; z tohoto hlediska je přitom bez procesního významu, zda soud I. stupně ke splnění procesních povinností založený takovou výzvou podle ust. § 118a odst. 1 až 3 o. s. ř. stanovil určitou procesní lhůtu (či nikoliv), když případné nedodržení uvedené soudcovské lhůty nemá za následek to, že by soud k „opožděně“ torzeným skutečnostem a označeným důkazům nebyl oprávněn (a současně povinen) přihlížet; bez významu je dále to (jak v uvedené souvislosti rovněž namítal žalovaný), zda soud I. stupně poučoval žalobce podle ust. § 118a o. s. ř. (a poskytoval mu lhůtu) opakovaně.“*

Uvedený názor je v očividném nesouladu a obcházením § 118b odst. 1 věty druhé o. s. ř. Lhůta podle této věty sice je soudcovská, neboť o poskytnutí lhůty a její délce rozhoduje předseda senátu, to však nic nemění na tom, že *a contrario*

k dikci „*k později uvedeným skutečnostem a označeným důkazům smí soud přihlédnout*“ ve vztahu k výjimkám z koncentrace na počátku třetí věty § 118b odst. 1 o. s. ř. je zřejmé, že dojde-li ke zmeškání lhůty, soud k později uvedeným tvrzením a důkazním návrhům přihlédnout nesmí.

Nepřípadný je i odkaz na poslední třetí podmínku uvedenou v § 118b odst. 1 věty třetí o. s. ř., podle níž soud přihlédnou k tvrzením a návrhům, které účastníci uvedli poté, co byl některý z nich vyzván k doplnění podle § 118b odst. 1 a 3 (viz výše). Toto ustanovení Městský soud interpretuje izolovaně od předchozí věty, což ve svém důsledku vede k názoru, že koncentrace řízení, bylo-li dáno poučení podle § 118b odst. 1 až 3, nemůže v řízení nastat vůbec.

S přesvědčením soudu o přípustnosti opakovaného poučování jednoho z účastníků, který lhůtu už předtím zmeškal a o nevýznamnosti splnění podmínek pro poskytnutí poučení, nelze, podle mého názoru, vůbec racionálně polemizovat, protože tato přesvědčení neobsahují *argument*, a jsou v odůvodnění pouze sdělovány bez dalšího.

Krajský soud v Praze v rozsudku ze dne 31. 8. 2016, sp. zn. 21 Co 169/2016, ve věci, v níž byl žalobce na prvním jednání ve věci poučen v souladu s § 118a odst. 1 a 3 o. s. ř., aby prokázal existenci a obsah smlouvy (včetně kalkulace ceny díla), poskytnutí plnění (provedení díla), a byla mu k tomu poskytnuta lhůta, kterou zmeškal, uznal jako správný postup soudu prvního stupně, který v návaznosti na vzniklou procesní situaci začal žalovaný nárok posuzovat jako bezdůvodné obohacení a poskytl žalobci poučení podle § 118a odst. 2 o. s. ř. o svém novém právním posouzení a nutnosti doplnit tvrzení o poskytnutí plnění (o výši bezdůvodného obohacení, které vzniklo provedením díla).

Krajský soud k tomu uvádí, že „*po tomto novém poučení ze strany soudu prvního stupně, nastala nová koncentrace řízení, takže důkazy, které proostupňový soud poté provedl, včetně výslechu svědka, byly provedeny řádně a tedy i zákonným způsobem. ... Žalobce ve svém podání doplnil torzení o bezdůvodném obohacení žalovaného naprosto důsledně, popsal přesně všechny konkrétně provedené práce, označil konkrétní pracovníky, kteří je prováděli a jakou dobu.*“

Z odůvodnění však není patrné, v čem soud spatřuje zákonnost postupu soudu v tom smyslu, že žalobci se dostalo poučení o téže rozhodné skutečnosti, tj. poskytnutí plnění, neboť ať už se poskytnutí plnění posoudí jako plnění podle smlouvy, nebo plnění bez právního důvodu, pořád se jedná o stejný okruh skutečností, který žalobce již jednou byl povinen doplnit, ale nedoplnil, a tedy se jednalo o tvrzení, k nimž byl soud povinen nepřihlédnout.

Pochybnosti vyvolává i samotná změna předešlého právního posouzení. V situaci, kdy tvrzení žalobce o existenci smlouvy a poskytnutí plnění byla nedostatečná a žalobce je řádně a včas nedoplnil, musela tato tvrzení a důkazy k nim logicky chybět. Krajský soud v této souvislosti zdůrazňoval nesporná tvrzení účastníků o tom, že plnění poskytováno bylo, byl však sporný jeho rozsah. Pokud je pravdou, že: „*shodná tvrzení účastníků může soud vzít podle ustanovení § 120 odst. 4 o. s. ř. za svá skutková zjištění, jen jestliže obsahují údaje (poznatky) o skutkové stránce věci, které by se jinak - kdyby se účastníci ve svých torzeních rozcházel - musely prokazovat pomocí důkazních prostředků,*“ (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 3. 2003, sp. zn. 21 Cdo 1478/2002), tak v uvedeném případě se nemohlo jednat o „*nesporné tvrzení,*“ tj. tvrzení, z něhož je soudu umožněno učinit

takový závěr o skutkovém stavu, který už nevyžaduje dokazování.

Podle mého názoru s odůvodněním ani jednoho ze shora citovaných rozhodnutí se nelze ztotožnit. Na shora uvedené tři body je třeba odpovědět záporně. Opačná interpretace příslušných zákonných ustanovení by totiž vytvářela prostor pro sanaci a odvrácení nepříznivých následků pro účastníky, kteří už lhůtu jednou zmeškali, a zároveň by vytvářela prostor pro potenciální svévoli, neboť opakované poskytnutí poučení by bylo odvislé od vůle soudu, aniž by mohlo být jakkoliv racionálně odůvodněno. Zdůrazňuji, že snahu zamezit nedůvodným rozdílům ve výkonu poučovací povinnosti soudu v jednotlivých případech již dovolací soud vyjádřil např. v rozsudku ze dne 29. 10. 2013, sp. zn. 33 Cdo 2026/2012.

Závěrem nelze pominout, co ve vztahu ke koncentraci řízení vyjádřil Nejvyšší soud v usnesení ze dne 30. 8. 2011, sp. zn. 29 Cdo 4209/2009, podle něhož: „porušení pravidel zákonné koncentrace řízení ve prospěch některého z účastníků řízení je nesprávným postupem, který v účastníku řízení, jenž si je vědom omezení kladených jeho povinností tvorzení a důkazní povinností a tato omezení respektuje, vzbuzuje nežádoucí úsudek o tom, že dodržovat procesní pravidla se nevyplácí, a snižuje respekt k právu jako takovému. Takový postup porušuje princip stejného (rovného) zacházení s účastníky řízení, oslabuje předvídatelnost soudního rozhodování a zejména v rozhodovací praxi odvolacích soudů jej nelze tolerovat.“

Mgr. Tomáš Kamenický, advokátní koncipient
kamenicky@hjf.cz

ZÁKON O PROKAZOVÁNÍ PŮVODU MAJETKU

K 1. 12. 2016 nabyl účinnosti dlouho projednávaný zákon o prokazování původu majetku, který byl vyhlášen dne 3. 10. 2016 pod číslem 321/2016 Sb. Jedná se o novelu zákona o daních z příjmů, který je doplněn novými ustanoveními § 38x

až § 38ze a dále jsou v této souvislosti upravena jeho přechodná ustanovení, a o změnu trestního zákoníku v jeho § 227, který upravuje skutkovou podstatu trestného činu porušení povinnosti učinit pravdivé prohlášení o majetku.

Nová úprava si ukládá za cíl zefektivnění, jak stávajících institutů daňového a trestního práva, tak odhalování zatajených či nezdaněných příjmů a jejich následné zdanění. Svou nezbytnost nový zákon zdůvodňuje silící společenskou poptávkou po větší transparentnosti majetkových transakcí a definuje svou roli jakožto nástroje v boji proti daňovým únikům, zejména svým preventivním působením. V praxi se jedná o úlohu daňového správce prověřovat, zda nárůst jmění, spotřeba nebo jiné vydání poplatníka odpovídá deklarovaným příjmům za dané období. V případě neobjasnění či nesouladu je zahájeno řízení, jehož výsledkem může být dodatečné zdanění příjmů, včetně zaplacení penále, jehož výše souvisí s mírou součinnosti poplatníka. V případě trestního postihu za takové jednání nově hrozí za neposkytnutí či poskytnutí falešného prohlášení o majetku kromě peněžitého trestu až 3 roky odnětí svobody, došlo tedy k jeho zpřísnění – do účinnosti tohoto zákona bylo možné uložit trest pouze maximálně do jednoho roku odnětí svobody. Zákon však zároveň obnáší určité kontroverzní aspekty,

týkající se například zavádění retroaktivity, zákazu sebeobvinění, nebo případné situace dvojího trestání.

Celý mechanismus začíná iniciativou daňového správce, který na základě svého vlastního úsudku prověřuje, zda nárůst jmění, spotřeba, nebo jiné vydání poplatníka, odpovídá příjmům, které uvedl ve svém daňovém prohlášení. Důvodová zpráva k zákonu zdůrazňuje, že předmětem daně není majetek samotný, nýbrž příjem, který může být podle nárůstu hodnoty majetku a spotřeby vyzpozorován. V případě, kdy správce daně zjistí nepoměr mezi deklarovanými příjmy a nárůstem majetku či spotřeby větší než 5 mil. Kč, může poplatníka vyzvat k prokázání, že tento nárůst odpovídá jeho příjmům a že ty byly řádně zdaněny. Výzvou se na poplatníka přenáší důkazní břemeno prokázat původ a zdanění příjmů. Lhůtu na prokázání má poplatník nejméně 30 dnů.

V případě, že poplatník do skončení lhůty nezareaguje, nebo původ a zdanění příjmů neprokáže, správce daně mu na základě pomůcek stanoví daň. Správce daně vypracuje odhad výše stanovené daně, podle kterého pomůcky zvolí. Při odhadu výše daně nižší než 2 mil. Kč použije standardní pomůcky podle § 98 daňového řádu, jimiž jsou zejména správcem nezpochybněné důkazy, podaná vysvětlení, daňové povinnosti srovnatelných subjektů a vlastní poznatky správce daně. V případě odhadu vyššího než 2 mil. Kč nově použije „zprísňené“ pomůcky podle § 38za zákona o daních z příjmu, které kromě již zmíněných zahrnují i ekonomické ukazatele, obvyklé hodnoty srovnatelného majetku, pohyb a zůstatek na účtech, prohlášení o majetku a obecněji informace, „ze kterých přímo či nepřímo vyplývá, že příjmy poplatníka neodpovídají jeho jmění[...]“. Zatímco při použití standardních pomůcek je penále za prodlení stanoveno na 20 %, u zvláštních pomůcek je to 50% a v případě

závažné nespolupráce poplatníka 100 %. Penále se vypočítává z výše nezdaněného příjmu a základní daňové sazby, tedy 15 % u fyzických osob a 19 % u osob právnických. Při použití zvláštních pomůcek se však základ daně, vůči kterému se sazba počítá, použije z odhadu správce, nikoli z deklarace poplatníka. Nejvyšší možný poplatek je tedy 38 % nezdaněného příjmu.

Zákon o prokazování původu majetku se dotýká ještě druhého procesu, a tím je institut prohlášení o majetku. V rámci své úlohy zjišťovat případné nesrovnalosti mezi deklarovanými příjmy a majetkem, může správce daně vyzvat poplatníka k podání prohlášení o majetku, pokud to shledá důvodným. Poplatník zde nemusí uvádět majetek, který si správce může zjistit sám z rejstříků a evidencí, a nemusí o uvedeném majetku podávat podrobné prohlášení, pokud ten nepřesahuje hranici 10 mil. Kč - do prohlášení pouze uvede, že zákonný limit nepřekračuje. V případě však, že poplatník na výzvu nereaguje, nebo v prohlášení uvede úmyslně zkreslené či nepravdivé údaje, dopouští se trestného činu porušení povinnosti učinit pravdivé prohlášení o majetku. Podle nového zprísňení § 227 trestního zákoníku je možný trest vedle zákazu činnosti i odnětí svobody na 6 měsíců až 3 léta a peněžitý trest.

Nový zákon tak klade velký důraz na nezávislou aktivitu daňového správce. Celý výše popsáný proces odstartuje právě daňový správce, když u - podle své metody - náhodného subjektu shledá nesrovnalosti. Přesný výčet zdrojů, které je správce oprávněn používat ke zjištění nepoměru mezi příjmy a nárůstem jmění není definován. Naopak, správce je oprávněn vést vlastní vyšetřování i spolupracovat s dalšími orgány veřejné moci a používat podněty, jak od dalších orgánů, tak od veřejnosti. Správce je povinen zohlednit u všech informací jejich míru věrohodnosti a přesvědčivosti, a zabránit tak

účelové selekci prověřovaných poplatníků. Jedním z možných zdrojů je například nově zavedená mezinárodní automatická výměna informací o bankovních účtech (MCAA). Zejména nepřesné zhodnocení zdrojů informací a připouštění iniciace procesu na základě podnětu veřejnosti v důvodové zprávě k zákonu však přináší nejasnosti, neboť veřejné udání by mohlo vést právě k účelové selekci.

Jedním z důsledků zákona je výrazné posílení důkazního břemene daňového poplatníka. Zatímco existence důkazního břemena na straně poplatníka je ustáleným principem, nový zákon toto břemeno rozšiřuje o nové skutečnosti, zejména pak prokázání, že správcem daně vyzporovaný nepoměr příjmů a nárůstu jmění byl řádně zdaněn. U příjmů, které jsou od daně osvobozené nebo se jinak vymykají základní sazbě, musí být poplatník připraven prokázat právě skutečnost, že jsou od daně osvobozené. Kromě unesení věcného břemena musí poplatník v určitých případech unést také břemeno časové. Jestliže poplatník tvrdí, že příjmy, ze kterých byl pořízen dotčený majetek, vznikly v prekludovaném období, musí být schopen dokázat, že tomu tak bylo. Pokud prokáže, že příjmy v prekludovaném období vznikly, nemusí jejich původ dále prokazovat. Pokud časové břemeno poplatník neunesení, bude u konkrétních příjmů muset prokázat další správcem požadované skutečnosti ohledně původu a vzniku. Prekluzivní lhůta činí standardně 3 roky, ale dá se několika způsoby opakovaně vždy o 1 rok prodloužit, maximálně však činí 10 let. Jedná se o případy, kdy v posledních 12 měsících před uplynutím dosavadní lhůty došlo k: podání dodatečného daňového tvrzení, oznámení rozhodnutí o stanovení daně, zahájení řízení nebo oznámení rozhodnutí ve věci opravného nebo dozorčího prostředku a oznámení rozhodnutí o prohlášení nicotností rozhodnutí o stanovení daně (§ 148 daňového řádu).

V praxi se tedy poplatník může potýkat s potížemi při prokazování časového zasazení vzniku příjmu, zejména pokud se jedná o příjem, který vznikl velmi dávno a poplatník si nemusel být vědom nutnosti jeho vznik dlouho poté dokazovat. Důvodová zpráva k zákonu zdůrazňuje, že je třeba rozlišit případy, kdy prekludované období nastalo po účinnosti nového zákona, od případů, kdy prekludované období nastalo již před jeho účinností. U první možnosti lze na kvalitu předložených důkazů o časovém zasazení příjmu klást větší důraz, neboť si poplatník musel být povinnosti vědom, zatímco u druhé možnosti je s ohledem na časový odstup nutno zohlednit, že poplatník povinnosti nemusel přikládat takovou důležitost. Čím více v minulosti příjem vznikl, tím více se jedná o „slábnoucí důkazní břemeno“. I přes časové zohlednění ze strany daňového správce se však jedná o určitou formu retroaktivity práva, která může být problematická, neboť zasahuje do práv poplatníků nabytých před účinností tohoto zákona. Ústavní konformita tohoto úskalí bude testována v průběhu aplikace zákona a jistě bude zajímavé sledovat, zda taková právní úprava při takovém testu obstojí.

Další kontroverzní aspekty nového zákona se týkají například zákazu sebeobvinění nebo dvojího trestání. Je možné, že poplatník, který podá prohlášení o majetku, tím může upozornit na trestný čin spáchaný v minulosti a nepřímou se tak usvědčit. Zákonomárci zde zastávají názor, že takto nepřímá informace není v rozporu se zásadou zákazu sebeobviňování (jen v případě, kdy se ke stejnému skutku vede daňové řízení paralelně s trestním), existují však i názory opačné. Zároveň může také nastat situace, kdy je proti jedné osobě vedeno za krácení daní zároveň daňové i trestní řízení, což může vyvolat otázku, jestli nedochází k rozporu se zásadou zákazu dvojího trestání za stejný čin.

Jak z výše uvedeného vyplývá, nová právní úprava upravující povinnost daňového poplatníka prokazovat původ svých příjmů přináší pro poplatníky nemalou zátěž spojenou se značnými riziky v případě neunesení důkazního břemene ohledně původu příjmů, které jako rizikové označí daňový správce. Důležitá pro poplatníka je tedy zejména schopnost prokázat, že skutečně daný příjem vznikl a kdy. To je důležité zejména u příjmů, které měl poplatník v tzv. prekludovaném období, neboť schopnost prokázat časové zasazení příjmů může znamenat předcházení povinnosti dokládat u těchto příjmů také jejich původ a další okolnosti vzniku. Dále v případech příjmů osvobozených od daně nebo jinak se vymykajícím základní sazbě je pro poplatníka důležité, aby byl schopen tyto skutečnosti prokázat, neboť se tím vyhne další povinnosti prokazovat jejich původ či zdanění. Administrativním a právním komplikacím, které by mohl nový zákon poplatníkovi vytvořit, se tak může podobnými opatřeními předejít.

Martin Taimr, praktikant
taimr@hjf.cz

NOVELA ZÁKONA O TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI PRÁVNICKÝCH OSOB

Ještě tento rok, konkrétně 1. prosince, vstoupí v účinnost novela zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (dále jen „ZoTOPO“), která byla ve sbírce zákonů vyhlášena

pod č. 183/2006 Sb. Textace novely vychází z více než dva roky starého vládního návrhu, který zpracovalo ministerstvo spravedlnosti pod

vedením tehdejší ministryně Válkové. Do finálního znění novely se promítly tři pozměňovací návrhy, v jejichž důsledku nakonec došlo k rozšíření odpovědnosti právnických osob i na trestný čin pomluvy, naopak ke zúžení trestní odpovědnosti o původně navrhovaný trestný čin porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže podle § 248 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákoník“), a ke změně přičitatelnosti jednání právnické osobě upravené v § 8 ZoTOPO.

Novela, byť je velmi stručná, mění ZoTOPO velmi podstatně. V prvé řadě došlo ke změně náhledu na koncepci § 7, jenž definuje trestné činy, jichž se může právnická osoba dle tohoto zákona vůbec dopustit. Dnes je zde taxativní výčet trestných činů, které jsou dle ZoTOPO trestné. Dle výše popsání novely však bude tento výčet nahrazen negativním taxativním výčtem, tedy budou zde uvedeny pouze trestné činy, kterých se právnická osoba dopustit nemůže. Tento výčet pak bude značně kratší než stávající pozitivní výčet a zákon se tak stává přehlednějším.

Při přípravách návrhu novelizačního textu přitom bylo zvažováno dokonce pět možností, jak ke koncepci výčtu trestných činů právnických osob v § 7 přistoupit:

0. zachování současného stavu,
 1. doplnění výčtu trestných činů,
 2. stanovení, že právnické osoba může spáchat všechny trestné činy,
 3. stanovení, že právnické osoba může spáchat všechny trestné činy, pokud to nevyklučuje její povaha, nebo
 4. stanovení, že právnická osoba může spáchat všechny trestné činy kromě vyjmenovaných.

První možnost řešení současné situace by působila příliš nepružně, druhá varianta by vytvořila naprosto nesmyslnou situaci, kdy by mohla právnická osoba spáchat např. trestný čin opilství. Zdálo by se tedy, že třetí varianta by elegantně vyřešila celé jádro problému, a to i do budoucna. Právnické osoby by zkrátka byly odpovědné za každý trestný čin, pokud to její povaha nevyklučuje. Tento přístup by však znamenal zásadní rozpor s trestněprávní zásadou *nullum crimen, nulla poena sine lege certa*. Interpretací šíře, jakou by na základě takového znění ZoTOPO dostaly soudy k dispozici, by byla zcela nepřijatelná, což by v českém právním prostředí znamenalo značný zásah do právní jistoty, respektive právní nejistoty.

Dnes už víme, že zvítězila poslední varianta. Odpadá tak do budoucna otázka, zda za případné nové trestné činy budou právnické osoby odpovědné – budou vždy, ledaže by takový trestný čin byl výslovně vyjmenován v § 7 ZoTOPO. Došlo tak k rozšíření kriminalizace jednání právnických osob a tedy z přísnění jejich postihu. Namísto dnešních necelých devíti desítek trestných činů budou právnické osoby odpovědné za více než dvě stovky skutkových podstat, tedy více než za dvojnásobek stávajících trestných činů. Z pohledu vnitřní logiky zákona má tento postup své opodstatnění. Dnes jsou totiž právnické osoby odpovědné například za podvod podle § 209 trestního zákoníku, nikoli však za trestný čin poškození cizích práv podle § 181 trestního zákoníku, ačkoli jde o velmi podobné skutkové podstaty a není žádný důvod, proč by tomu tak mělo být. Podobně dnes existuje poněkud schizofrenní stav, kdy fyzická osoba určitým jednáním spáchá trestný čin loupeže podle § 173 trestního zákoníku, avšak z důvodu absence trestnosti tohoto činu spáchaného právnickou osobou bude v případě stejného jednání právnické osobě přičtena pouze trestní odpovědnost za méně závažný trestný čin

vydírání podle § 175 trestního zákoníku. Lze tedy konstatovat, že novelizací předpisu dojde v tomto ohledu k jeho značnému zpřehlednění a jistému „zrovnoprávnění“ fyzických a právnických osob v případě možnosti jejich trestněprávního postihu za stejné jednání.

Při úvahách autora novely o tom, které skutkové podstaty nebudou na chování právnických osob aplikovatelné, zákonodárce postupoval tak, že je logicky rozčlenil do následujících skupin trestných činů, u kterých:

1. **nepřichází spáchání právnickou osobou vůbec v úvahu, a to ani ve formě účastenství** (takové trestné činy se často váží na fyzickou osobu se zvláštní schopností nebo vlastností, např. vražda novorozeného dítěte matkou podle § 142 trestního zákoníku),
2. **jsou jejich znaky úzce navázány na fyzickou osobu – pachatele** (těžko by u nich šlo formulovat spáchání ve prospěch právnické osoby, např. dvojí manželství podle § 194 trestního zákoníku),
3. **je pachatelem konkrétní nebo speciální subjekt** (zde zákonodárce svou úvahu o vyřazení dané skupiny trestných činů zdůvodnil zásadou *ultima ratio*, tedy nadbytečností stíhat právnické osoby, např. vlastizrada podle § 309 trestního zákoníku),
4. **postačuje s ohledem na potřeby společnosti vyvodit důsledky a trestněprávně stíhat pouze fyzickou osobu** (trestné činy proti branné povinnosti a další uvedené v díle třetím hlavy deváté zvláštní části trestního zákoníku),
5. **se nejvíce postih právnické osoby jako vhodný nebo žádoucí** (zákonodárce opět argumentuje principem *ultima ratio*, např. účast na sebevraždě podle § 144 trestního zákoníku).

Všechny trestné činy, které je možné zařadit do výše uvedených skupin, byly včleněny do nového znění § 7 ZoTOPO. Proti vládou předloženému původnímu návrhu však vypadl ze zmiňovaného § 7 trestný čin pomluvy podle § 184 trestního zákoníku, kterého se tedy nově mohou právnické osoby od 1. prosince 2016 dopustit. Objevují se názory, že tím někteří nepoctiví hráči na trhu dostanou nástroj pro šikanování a napadání svých konkurentů nebo jen nepohodlných subjektů, proti tomu však stojí argumentace poslance Ondráčka, který daný pozměňovací návrh předložil, že není bez významu páchaní trestného činu pomluvy tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem, tedy v jeho kvalifikované skutkové podstatě, kdy provozovatelem a odpovědným subjektem bývá právě v drtivé většině právnická osoba, která by tak proti některým vydavatelům – fyzickým osobám – získala neoprávněnou výhodu před zákonem. Kde je pravda a kdo měl pro praxi použitelnější argumenty, ukáže patrně jen čas. S ohledem na to, že zahájených trestních stíhání právnických osob bylo dosud poskrovnu, můžeme bohužel očekávat, že se brzo odpověď určitě nedozvíme. Naopak byl na základě pozměňovacího návrhu do negativního výčtu nově včleněn trestný čin porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže podle § 248 odst. 2 trestního zákoníku, který tak nebude v případě jeho spáchání právnickou osobou trestným činem.

Novela dále přináší změnu v přičitatelnosti jednání právnické osobě. Pro přičitatelnost jednání právnické osobě totiž už nebude podstatné, zda byl trestný čin spáchán jménem právnické osoby. Rozhodující bude pouze to, zda byl čin spáchán v zájmu právnické osoby nebo v rámci její činnosti. „Jiná osoba“ odlišná od statutárního orgánu či člena statutárního orgánu, která je oprávněna za právnickou osobu jednat a

při tom může spáchat trestný čin přičitatelný dané právnické osobě, bude muset být napříště ve vedoucím postavení v rámci dané právnické osoby, stejně jako ten, kdo vykonává řídicí nebo kontrolní činnost a není výše popsanou jinou osobou nebo statutárním orgánem nebo členem statutárního orgánu. Tolik k omezení přičitatelnosti.

Více se však do praxe promítne nový odstavec 5, který přibude k současnému znění § 8 ZoTOPO. Ten stanoví, že právnická osoba se trestní odpovědnosti zproští, pokud vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání trestného činu zabránila. Zde se otevírá velké pole možností, jak tomuto ustanovení vyhovět, aby právnické osoby neriskovaly, že za případně spáchané delikty budou odpovědné, ačkoli se jedná v podstatě o psanou úpravu toho, co je zřejmé z podstaty požadavku naplnění subjektivní stránky trestného činu. Ještě před účinností zde popisované novely ZoTOPO jsme doporučovali právnickým osobám, aby nastavily své kontrolní mechanismy tak, aby předcházely možné trestné činnosti, jež by jim mohla být dle § 8 ZoTOPO přičitatelná, zejména aby zaměstnanci absolvovali školení ohledně trestní odpovědnosti právnických osob a naplnění znaků některých trestných činů či aby měli zaměstnanci možnost jakékoli potenciálně závadné jednání nahlásit, aniž by měli obavu z postihu v rámci zaměstnavatele (tzv. whistleblowing). Tato opatření pak mohou vést k závěru, že právnická osoba vynaložila takové úsilí k zabránění spáchání trestné činnosti, které po ní lze spravedlivě požadovat. Takový postup však neznamená stoprocentní záruku takového závěru, neboť vždy závisí na skutečném naplňování a uplatňování popsaných mechanismů a samozřejmě na konkrétních okolnostech případu.

Novela dále poměrně významně rozšiřuje okruh skutkových podstat, na které se nebude vztahovat účinná lítost. Jde zejména o takové trestné činy, které mohou být páčány při dražbách či v rámci insolvenčního řízení, což lze snadno pochopit s ohledem na skutečnost, jak velké hospodářské škody v takových případech mnohdy hrozí. Stejně tak dochází k rozšíření výčtu trestných činů, které nebudou podléhat promlčení a stejně tak i promlčení výkonu trestu za jejich spáchání.

Další změnou je významné rozšíření personální působnosti normy na zahraniční právnické osoby, jež je definováno v § 4 ZoTOPO. V tomto výčtu přibyly například trestné činy mučení a jiného nelidského a krutého zacházení, rozvracení republiky, teroru, násilí proti orgánu veřejné moci, padělání a pozměnění veřejné listiny nebo některé válečné zločiny a další.

Jak je patrné, výše popsaná novela zákona o trestní odpovědnosti právnických osob přináší změny zásadní, zejména pokud jde o rozsah kriminalizace jednání právnických osob. Otázkou však i nadále zůstává, jedná-li se o nástroj v boji zejména s hospodářskou kriminalitou dostatečně účinný a v českých poměrech potřebný, obzvláště za situace, kdy jsou v praxi trestní stíhání právnických osob zahajována v zanedbatelném množství případů. Za takové konstelace jsou pak generálně preventivní účinky tohoto institutu minimální. Rozšíření katalogu trestných činů, jichž se může právnická osoba dopustit, tak otevírá možnost pro orgány činné v trestním řízení tento institut více využívat a přispívat tak k účinnějšímu boji zejména s hospodářskou trestnou činností.

JUDr. Andrea Vejběrová, Ph.D., advokátka
vejberova@hjf.cz

